

RESSENYES

HATIM, Basil; MASON, Ian
The Translator as Communicator
 London and New York: Routledge, 1997

Those familiar with Hatim and Mason's first joint book *Discourse and the Translator* (1990) will welcome the opportunity to follow the authors' continued explorations in translational phenomena. In *The Translator as Communicator* the focus has been inverted. Whereas the first book was structured around the elements of discourse analysis that can be used to study translation, with examples from a variety of texts, the second book is organized to cover different fields and modes of translating. On the one hand it emphasizes unity in diversity, the core of common concern that is present in any translation, and on the other hand, it shows how in different fields and modes of translation one aspect of text in context may be more significant than others.

Both books share the same strengths and weaknesses. They are extraordinarily fertile books, in the sense that they open up a great many paths from which to study translation. Hatim and Mason are exceptional in the field of translation studies because they bridge the gap between

the linguistic approach and literary, rhetorical and ideological approaches. They do full justice to the complexity of the relation between text and context. The first book has already been very influential and *The Translator as Communicator* is as stimulating. Hatim and Mason provide theory as I understand it «an intellectual framework meant to clarify, make sense of and illuminate objects, events, phenomena, attitudes which otherwise seem inchoate». They also provide us with the disciplines, «or particular trained approaches to that material itself, sets of tools with which to analyze, measure and evaluate the material»¹.

However, both books are complicated, as is inevitable in any book that tries to take into account all the elements involved in an activity as complex as translating. The kinds of analyses described in *The Translator as Communicator* are drawn from different disciplines and the reader needs some background in these disciplines in order to make the most of the book. Each chapter opens up many

1. The definitions of 'theory' and 'discipline' are from Richard Hoggart's *The Way We Live Now* (1995: 173).

opportunities for empirical research. The authors are perfectly aware of the restrictions they are working with, «It would of course be desirable to proceed by observation based solely on sound empirical evidence. But text being what they are—an imperfect record of communicative events—we sometimes find it necessary to settle for what may be described as heuristic procedures» (Hatim and Mason, 1997: 14).

Chapter 1 establishes what all translations have in common, despite the dichotomies that are often set up by professionals and theoreticians. *Translation* is defined as «an act of communication which attempts to relay across cultural and linguistic boundaries, another act of communication (which may have been intended for different purposes and different readers/hearers)» (2). Even a poem, seen as an act of self expression, not as a communicative act, if it is to be translated it has to be read and the act of reading is a part of communication.

Chapter 2 lays out the foundations for a model of analysing texts. On a first reading this is a difficult chapter and it should be returned to in the light of the following chapters (3-9) that provide case studies of different kinds of translations. The model used in *Discourse and the Translator* is expanded to include Halliday's ideational, interpersonal and textual categories as used in Critical Discourse Analysis and the static (expectation-fulfilling, norm-confirming)/dynamic (expectation defying, norm-flouting) continuum, developed by the authors.

Chapters 3 and 4 are about modes of interpreting and different priorities are suggested for the different modes. In simultaneous interpreting the restrictions of the mode oblige the interpreter to rely heavily on texture to negotiate meaning, in consecutive interpreting the emphasis is on structure and in liaison interpreting on context. Chapter 5 discusses politeness in screen translating in terms of Face

Threatening Acts and Audience Design and suggests that interpersonal meaning is the aspect of meaning most likely to suffer from the restrictions of subtitling. Chapter 6 is about register membership in literary translating and concentrates on user related aspects of the message, in particular, idiolect and tenor. The case study in this chapter is based on Arabic translations of Eliza Dolittle's use of tagging in Shaw's *Pygmalion*, «I'm a good girl, I am». Chapter 7 analyses form and function in the translation of sacred and sensitive texts. Here, the translations are from the Qur'an and the Bible and the analysis draws on foregrounding and defamiliarization devices used in classical rhetoric, pronominal reference switches and their illocutionary force due to the flouting of cooperation maxims. Register features are recognised as intended signs in genre structures, discourse attitudinal meanings and text rhetorical purposes. Chapter 8 looks at argumentation strategies in cross-cultural communication.

Chapter 9, «Translation and Ideology», makes a distinction between the ideology of translation and translating ideology, although the two obviously interact. The authors discuss Venuti's domestication or foreignization strategies (ideology of translation) from the viewpoint of translating into a minority language, «Thus, it is not domestication or foreignization *as such* which is "culturally imperialistic", but the strategy chosen in a particular socio-cultural situation is likely to have ideological implications» (146). Having made this point, three translations are studied to see what happens to ideologies when they are translated by a domesticating or foreignizing method. The translations from Arabic, Spanish and French are examples of minimal, maximal and partial mediation.

The last three chapters raise some interesting questions about the implications of what has gone before for translator training. Chapter 10 suggests criteria drawn from register membership, pragmatics and

semiotics for defining text level errors due to mishandling text in context. Chapter 11 proposes curriculum design for advanced translator trainees based on a continuum of static/dynamic texts. The course would begin with 'static', non-evaluative texts that belong clearly to one genre and are fully coherent and cohesive. Increasingly 'dynamic', evaluative, hybrid texts would be introduced during the programme. Chapter 12 is about assessing translation performance, as distinct from the quality of translations, translation criticism and translation quality control. In the authors' opinion, what is wrong now is: the lack of criteria used for selecting texts, setting exams (skopos), defining errors and objective marking. What is needed is clear criteria to distinguish between: formative and summative testing,

proficiency and achievement testing, norm-referenced and criterion-referenced assesment. Hatim and Mason suggest descriptive profiles for assessing students, based on a check list of translator abilities (205).

The chapters on text level errors, curriculum design and assessing performance show the authors' wide experience as translation trainers and, like the rest of the book, open up many avenues for further research. In my opinion, one of the most important areas for translation scholars in Catalonia and Spain is the development of Catalan and Spanish text grammars within a science of texts.

Allison Beeby

Facultat de Traducció i d'Interpretació
Universitat Autònoma de Barcelona

REISS, Katharina; VERMEER, Hans

Fundamentos para una teoría funcional de la traducción

Traducción de Sandra García Reina y Celia Martín de León

Coordinación de Heidrun Witte.

Madrid: Akal, 1996, 206 p.

Los nombres de Katharina Reiss y Hans J. Vermeer —o la «escuela de Heidelberg»— están indisolublemente unidos a las teorías funcionales y finalistas de la traducción, y sus aportaciones a la traductología moderna siguen siendo indiscutibles. Me arriesgo a afirmar que todos los profesores de traducción —por lo menos en nuestro ámbito cultural— han recurrido en algún momento a estos conceptos cuando se trataba de esclarecer, explicar y proponer soluciones a determinados problemas translatorios. Paradójicamente, las publicaciones en lengua española en torno a este planteamiento teórico son casi inexistentes, como bien podemos observar en la bibliografía adjunta al libro que nos interesa, aunque se conocen, por ejemplo, aportaciones, artículos o ponencias de Pilar Elena, Marisa Presas, Celia Martín de

León y Sandra García Reina, las dos últimas traductoras de la presente obra, bajo la supervisión de Heidrun Witte, antigua discípula de Vermeer en Heidelberg. Aunque solamente sea por la falta de publicaciones sobre esta vertiente de la traductología, es de saludar el poder tener acceso a la versión española de *Grundlegung einer allgemeinen Translationstheorie*, pese a que llega con cierto retraso, ya que el original fue publicado en 1984.

Fieles a su teoría, los autores —catedráticos de traductología específica alemán-español (K. Reiss) y alemán-portugués (H.J. Vermeer), los cuales por afinidad lingüística han podido trabajar en estrecha colaboración con las traductoras— subrayan que «se han tenido en cuenta las condiciones específicas de la cultura y la lengua españolas, sobre todo en lo relativo a la ter-

minología y los ejemplos presentados» (prólogo, p. 6). La adaptación, que consiste en «buscar ejemplos en nuestro ámbito cultural» (nota de las traductoras, p. 9), la agradece el lector, pero la elaboración de «una terminología en gran parte inexistente en nuestra lengua» (p. 9) parece, por lo menos, arriesgada: el término central de la teoría vermeeriana, el *skopós* ('finalidad' en griego), ha sido traducido «inventando» la palabra *escopo*, considerando la pervivencia en nuestra lengua de la raíz griega *skopós* (telescopio, microscopio, etc.), pese a que en ambos ejemplos no aparece la *e* inicial; aquí posiblemente hubiera sido más adecuado utilizar directamente el préstamo del griego.

Dado que las traductoras lo que han intentado «podría definirse como una puesta en práctica de la teoría» (p. 9), podemos esperar que el espíritu finalista («que el texto "funcione" lo mejor posible en la situación y en las condiciones previstas», p. 5) se refleje en la traducción del libro. Analizaremos aquí la traducción del mismo título (según C. Nord, «los títulos constituyen la unidad de traducción ideal: son elementos funcionales compactos») para obtener una visión (obviamente muy simplificada) de la manera de reflexionar que se refleja en la obra misma.

El título *Grundlegung einer allgemeinen Translationstheorie* podría traducirse por «Fundación de una teoría general de la translación», pero las traductoras se han alejado de esta traducción literal. Aventuremos —simplificando— el proceso translatario determinado por la finalidad: la traducción tiene como objetivo ofrecer información sobre una teoría de la traducción alemana poco conocida y vender el libro en un ámbito cultural (España e Hispanoamérica), en el que no existe una larga tradición en este campo científico. Los lectores potenciales son desde profesores o estudiantes de una de las facultades de traducción hasta simples interesados en el tema, pasando por lin-

güistas o filólogos. El texto, que en su original representa una exposición teórica del tema dirigida a estudiosos para que sigan investigando, adquiere en su traducción una función instructiva sobre unos conceptos ya reconocidos.

El concepto clave del título es el término *Translation*, que abarca en las teorías reiss-vermeerianas la traducción y la interpretación. Dado que el concepto *translación* es poco conocido entre los lectores —lo que dificultaría la venta— y dado que, además, el contenido trata sólo muy marginalmente el ámbito de la interpretación, es lícito y funcional hablar solamente de «traducción» en el título. Pero una «teoría general de la traducción» («teoría general» en contraposición a «teoría específica», que se limita a pares de lenguas, campos determinados, etc.) podría generar en los lectores potenciales la siguiente expectativa sobre el contenido: «un tema muy amplio tratado de forma meramente teórica»; por ello conviene eliminar el término general del título. Existen, sin embargo, muchos libros sobre «teoría de la traducción», por lo que hay que incluir el distintivo «funcional», que se refiere al concepto tratado y que sugiere también «que funciona», algo práctico, interesante. Y, por último, la expresión «fundación» resulta inaceptable en términos funcionales: crearía la expectativa de que se trata de un texto pesado. Se utiliza, pues, la expresión «fundamentos para» que sugiere además la idea de «introducción a». Este ejemplo nos muestra, repito, de forma muy simplificada, la libertad que se toman los funcionalistas a la hora de traducir ciertos tipos de texto.

La versión española resulta ser una traducción acertada —porque *funciona*— del original alemán, cosa que no sorprende, ya que las traductoras son profesoras de la Facultad de Traducción de la Universidad de Las Palmas. No representa una edición ampliada de la primera edición publicada en 1984 (es más, omite el

primer capítulo dedicado a la justificación de la terminología elegida y el epílogo), y por ello no recoge ni las nuevas tendencias de la traductología, ni la evolución de la «escuela alemana» como ha llegado a denominarse el planteamiento funcionalista, ni siquiera las reflexiones posteriores de los propios autores, pero «conserva su utilidad», como comprueban «con satisfacción y no menor sorpresa» sus autores en el prólogo a la versión en español.

El libro se divide en dos partes, además de un prólogo de los autores, la nota de las traductoras y una bibliografía. En la primera parte se presenta una teoría general de la traducción basada esencialmente en «la teoría del escopo» desarrollada por H. J. Vermeer, y la segunda parte, resultado de los planteamientos de K. Reiss, desarrolla teorías específicas sobre ciertos aspectos importantes para la traductología moderna.

Partiendo de un análisis crítico de las teorías translativas de mayor relevancia en el momento (finales de los setenta, principios de los ochenta), los autores van desarrollando sistemáticamente sus reflexiones y argumentos de una manera muy sobria, «a la alemana», a veces utilizando un lenguaje denso («un *translatum* reproduce una oferta de información de un modo no reversible unívocamente», p. 101). Culminan en un inventario de axiomas en torno a la traducción que podríamos resumir en los siguientes enunciados:

- «La traslación es una clase especial de la transferencia. Es más adecuado hablar de traslación intercultural que de traslación interlingual» (p. 18).
- «La unidad traslativa elemental es el texto y las palabras sólo interesan al traductor como elementos textuales» (p. 24).
- «La traslación es una oferta informativa en una cultural final y en su lengua sobre una oferta informativa

procedente de una cultura de origen y de su lengua» (p. 89).

- «Una teoría de la traslación es una teoría compleja de la acción» y «el principio dominante de toda traslación es la finalidad» (= escopo) (p. 80).
- «Se puede definir el escopo como una variable dependiente de los receptores», (lo que se expresa en la fórmula: $Sk = (f) R$) (p. 85).
- «Un *translatum* debe ser coherente en sí mismo y debe ser coherente con el texto de partida» (p. 101).

La idea de que el «traductor ofrece otra información y de otra manera» (p. 110) que el productor se concreta en la segunda parte, que en general resulta bastante amena porque incluye ejemplos convincentes. Los puntos centrales tratados allí se deducen fácilmente del encabezamiento de los capítulos. El capítulo IX discute la relación entre adecuación y equivalencia: una traducción es «adecuada cuando se supedita consecuentemente la elección de signos a la finalidad», mientras que la equivalencia es un «tipo especial de adecuación cuando la función entre el texto de partida y el final se mantiene constante» (p. 124). En este capítulo encontramos también el conocido «modelo de factores» de K. Reiss del que se derivan los criterios de equivalencia. El capítulo X expone la teoría de los tipos de textos y las convenciones textuales, y en el capítulo XI se reflexiona sobre las categorías de texto y la traslación.

Partiendo de esta breve exposición, vemos que la distancia temporal entre redacción y traducción ha llevado a un resultado sorprendente: la traducción española del título es realmente la «mejor traducción posible»: se trata de *fundamentos*, ya que lo que significaba en su tiempo un planteamiento esencialmente nuevo en nuestro campo ha evolucionado, y este libro refleja hoy sólo las bases sobre las que se elevó aquel modelo. Se trata, pues, de una introducción a una

teoría funcional. Funcional, ya que lo que une la primera y la segunda parte del libro no es una «teoría general», sino solamente el concepto funcionalista de la traducción. Por último, el libro se concentra en la traducción, casi no menciona la interpretación. En definitiva, una obra que expone realmente los «fundamentos

para una teoría funcional de la traducción», cuya lectura resulta obligatoria para todo aquél que trabaje en el campo de la traducción.

Willy Neunzig

Facultat de Traducció i d'Interpretació
Universitat Autònoma de Barcelona

Criteris lingüístics sobre traducció i doblatge

Barcelona: Televisió de Catalunya-Edicions 62, 1997, 229 p.

La Comissió de Normalització Lingüística de Televisió de Catalunya ha recollit en aquesta publicació una colla de recomanacions per als traductors i els lingüistes adaptadors que col·laboren en el procés de fer possible que puguem veure els actors d'arreu del món des de casa nostra i sentir-los parlar en català.

Tretze anys d'emissions en català han permès de sistematitzar quines són les dificultats principals amb què es topen aquest conjunt de professionals quan volen traslladar al català els guions pensats i escrits en altres llengües. Aquest col·lectiu —Francesc Vallverdú diu en el seu pròleg que en són una cinquantena— fa una feina callada i poc valorada quan tot va bé, però àmpliament criticada quan hi ha alguna relliscada. El fet que es dediquin més de dues-centes pàgines a destacar «quins elements han de tenir en compte, en què cal fixar l'atenció» (p. 7) permet de comprendre que els paranyes en aquest camp són molts.

En el pròleg Vallverdú justifica l'edició d'aquesta obra perquè la publicació d'*El català de TV3. Llibre d'estil* se centrava bàsicament en els criteris lingüístics de la casa quan es tractava dels nivells formals del llenguatge. El primer capítol, doncs, està dedicat a caracteritzar la modalitat de la llengua del doblatge i a definir com ha de ser la traducció.

Justament la clau de l'èxit dels doblatges és saber trobar l'adequació del text tra-

duït a l'ambient que es perfila en les imatges. Si bé una primera classificació dels guions ens destria les pel·lícules i les sèries de ficció dels documentals —que demanen «un lèxic precís i una construcció sintàctica basada en l'ordre gramatical dels elements de l'oració i l'ús adequat de connectors per construir frases» (p. 12)—, és evident que la gran varietat d'escenaris en què es desenrotllen els arguments de les pel·lícules i de les sèries assigna noves restriccions al llenguatge dels dobladors.

És a partir de les restriccions que imposa el mitjà audiovisual que cal buscar les prioritats que han de regir els criteris de traducció. En doblatge «la imatge mana» (p. 14), i molt. El guió traduït s'ha d'adaptar d'una banda a la durada de les intervencions dels personatges i al moviment dels llavis. Això significa que sovint cal «seleccionar necessàriament els significats prioritaris, que són els que garanteixen que l'espectador no perdi el fil, i descartar els que resultin accessoris» (p. 15).

Altres elements que cal tenir en compte són, a més de l'adequació del registre lingüístic, l'adaptació de les especificitats culturals i la cerca d'un llenguatge entenedor quan es tracta de dibuixos animats. Aquesta publicació ens recorda també que cal que els traductors «tinguin un bon coneixement de les característiques de la parla col·loquial» (p. 15) i el «gran perill que representa la traducció literal» (p. 17).

D'aquesta manera es pot aconseguir una bona traducció, és a dir, a criteri dels autors, «aquella que fes l'efecte d'haver estat concebuda en català» (p. 14).

Per tal d'ajudar els traductors i els lingüistes adaptadors, aquest manual recull en el segon capítol «Normes i criteris generals» sobre problemes concrets de la tasca quotidiana de la traducció.

En el capítol tercer es fan explícits els criteris del mitjà sobre la «Construcció de la frase». Així, observem que en relació amb l'ús dels pronoms, el relatiu col·loquial, el participi del verb *ser* i algunes formes femenines de l'adjectiu queda clar que l'opció és l'estàndard central i el barceloní especialment.

Segurament els motius que han conduït a aquesta opció resultaven ineludibles¹, però l'única manera d'aconseguir una llengua única i de mantenir-la en tot l'àmbit lingüístic és acostumar l'orella dels parlants de la varietat central a les altres varietats —la resta de parlants ja estan prou acostumats al barceloní—. Aquesta cohesió només la pot fer possible la televisió. El mateix Francesc Vallverdú ens subratlla la incidència d'aquest mitjà: «Gràcies al doblatge de pel·lícules al català, s'han modificat certes idees i actituds lingüístiques sobre la llengua catalana» (p. 5). Cal buscar els mecanismes² perquè no acabem percebent els tres grans dialectes com a llengües diferents.

El quart capítol és dedicat al lèxic que cal utilitzar en el doblatge, tant per intentar de millorar-ne la riquesa com per trobar l'equivalent més exacte en la traducció. És en aquest àmbit on més es troba a faltar l'existència de clíxés en català

que tenen les altres llengües amb una tradició més llarga en els audiovisuals. Calen uns quants anys més de doblatges per fer possible que associem certes maneres de dir amb ambients de ficció concrets.

Les qüestions fonètiques s'aborden en el cinquè capítol i són una recomanació adreçada al col·lectiu de dobladors, els quals acostumen a defugir en tots els casos les pronúncies que més se senten al carrer i que probablement serien rebutjades per una bona part dels espectadors. A diferència dels actors de les sèries de producció pròpia, la seva fonètica no s'acosta tant als col·loquialismes populars i és, en conseqüència, més encarcerada.

El sisè capítol aplega, entre altres aspectes, una llista d'interjeccions i de recursos expressius, vocals i vocals verbals, que són propis del català i que els autors recomanen que s'utilitzin com a equivalents dels que hi ha en l'original.

El darrer capítol, el setè, ens adverteix de les interferències més freqüents en la traducció. Cal ressaltar l'encert d'haver sabut distingir entre «dos grans blocs: un de les traduccions incorrectes a causa del seu literalisme i un altre de traduccions correctes però que s'han convertit en formes úniques» (p. 61). Aquest apartat conté subapartats per als calcs de l'anglès, del castellà, del francès i de l'italià.

Finalment trobem tres annexos molt útils per als traductors: un de vocabulari militar, un de taules de conversió de mesures i un amb els títols de les pel·lícules en llengua original i tal com han estat traduïdes al català.

L'apreciació global sobre aquests *Criteris lingüístics* és que els autors han sabut reco-

1. Cal tenir en compte que la majoria de professionals que s'han dedicat a aquesta activitat provenen d'aquesta àrea lingüística i que es pretenia emprar la vairietat amb més nombre de parlants i que havia servit de base a l'estàndard escrit (vegeu en aquest sentit BASSOLS, M.; RICO, A. i TORRENT, A.M. (eds.). *La llengua de TV3*. Barcelona: Empúries, 1997).
2. S'ha atribuït la tria d'una única varietat a les crítiques que va generar, duant l'etapa inicial de TV3, l'error que en el film doblat dos germans utilitzessin un la varietat occidental i l'altra l'oriental. De tota manera, actualment, també hi ha hagut queixes perquè els actors de les sèries de producció pròpia no utilitzen la varietat pròpia de la zona on es desenvolupa l'acció —*Secrets de família*— o perquè en una mateixa família els membres de la mateixa generació fan servir varietats diferents.

llir un material que de ben segur serà molt útil als professionals del doblatge i n'han sabut organitzar el contingut de manera que la consulta resulta eficaç. Queden encara, però, altres qüestions per analitzar amb més detall, sobretot les relacionades amb el camp concret de la traducció per al doblatge —i el subtitulatge— i un

estudi dels mecanismes que en català fan possible la versemblança de la col·loquialitat. Esperem que apareguin aviat nous estudis sobre aquests temes.

Laura Santamaria

Facultat de Traducció i d'Interpretació
Universitat Autònoma de Barcelona

PERICAY, Xavier; TOUTAIN, Ferran
El malentès del noucentisme
Barcelona: Proa, 1996, 314 p.

Verinosa prosa

Una dècada més tard, els autors de *Verinosa llengua* fan un pas més en el camí cap a la desmitificació i la veritable normalització de la nostra cultura. Seria, però, un error, llegir *El malentès del noucentisme* sota les mateixes premisses que el seu il·lustre predecessor. Si *Verinosa llengua* va ser un llibre transgressor i volgudament pamfletari, i per tant inevitablement irregular —com van saber reconèixer els propis autors passat algun temps—, l'última obra del tàndem Pericay-Toutain és fruit d'una llarga reflexió i de l'anàlisi en profunditat d'un material tan voluminós com tota la prosa literària que ha donat la llengua catalana de la Renaixença ençà. El segon llibre comença on acaba el primer: la secció final de *Verinosa llengua* feia una ullada apressada al model de llengua literària d'alguns narradors contemporanis i conclouia: «Aquest còctel artificial, que va adquirir signes de normalitat, amenaça de configurar definitivament el català de la literatura moderna». El malentès exampla i sistematitza aquesta anàlisi i en treu conclusions més àmplies i detallades.

Però també és un llibre de denúncia.

Un debat ideològic

La intenció declarada dels autors és descriure «l'evolució de la prosa catalana moderna» a partir de la coexistència de dos models de llengua literària. Pericay i

Toutain prenen clarament partit per un dels dos, aquell que segons ells «treu branques en el tronc comú de la tradició». L'altre model, el que es presenta com a negatiu, és el que es nodreix del mestratge dels dos «evangelistes» (Eugeni d'Ors i Josep Carner) que «van inventar-se una llengua i ens la van fer passar per tradició».

En el primer capítol els autors deixen clar què entenen per tradició. Es tracta de la prosa literària de la Renaixença, fonamentalment la de Joaquim Ruyra i Jacint Verdaguer. El paper de revelació sensacional que a *Verinosa llengua* era reservat a l'obscur gramàtic Josep Calveras és encomanat aquí al no menys obscur Robert Robert, autor que va publicar els seus primers quadres de costums el 1865, any que Pericay i Toutain estableixen com a data de naixement de la «prosa catalana moderna». Segurament no hi ha demostració més patètica de la pobresa de la nostra cultura que el fet que es pugui reivindicar com a model·lica una prosa com la de Robert. La idea bàsica, però, és clara: amb la Renaixença s'inicia un lent procés d'evolució de la llengua literària catalana cap a la normalitat.

Els autors veuen en l'adveniment del noucentisme el trencament d'aquest procés de normalització, és a dir, precisament el contrari d'allò que el noucentisme va predicar. Amb el seu rebuig de la tradició

immediata i la seva aposta per una «transformació radical de la fesomia de la llengua», Ors i Carner van establir un paradigma que, com descriuen encertadament Pericay i Toutain, va adquirir, per raons fonamentalment ideològiques, «una legitimitat permanent». És aquesta l'arrel del malentès de què ens parlen els autors: la identificació de la correcció lingüística —i política— amb un determinat estil literari. «Oposar-se a la llengua literària que havia nascut amb la reforma ortogràfica és vist aleshores com un perillós factor disgregador. Aleshores com ara, allunyar-se del ramat amb la bona intenció d'explorar noves pastures s'interpreta com una temeritat que pot fer venir el llop i escampar les ovelles».

Bons i dolents?

A partir d'aquí, la línia d'argumentació del llibre es fonamenta en l'anàlisi del comportament literari de les successives generacions de prosistes catalans en relació amb aquest paradigma. Resumint, podem dir que Pericay i Toutain destaquen com a exemples positius alguns autors de la que anomenen «Prosa del 25», per damunt dels quals s'enlaira la figura de Josep Pla. La principal raó que considerin modèlica la prosa planiana és la seva independència respecte al model predominant i el seu alineament amb la vertadera tradició de la llengua literària catalana, és a dir, la seva capacitat de «convertir la seva parla en una llengua escrita» (en paraules de Gabriel Ferrater) i la seva naturalitat, que, insisteixen, no convé confondre amb espontaneïtat. Soldevila, Sagarra, Espriu i Foix, entre d'altres, passen també per l'adreçador dels autors del *Malentès*, amb desigual fortuna.

En el que podem considerar nucli central de l'estudi, Joan Sales, Llorenç Villalonga i, molt especialment, Mercè Rodoreda, són elevats a la condició de models positius, i Manuel de Pedrolo es converteix en exemple negatiu per excel·lència. En Rodoreda, els autors iden-

tifiquen «un model que aspira al mínim de vistositat verbal amb la intenció de no fer nosa, de no distreure el lector del que l'estil conté de substancialment literari». En resum, li atribueixen una llengua literària «modèlica», és a dir: «imitable en els seus recursos expressius més neutres».

Pedrolo és, en canvi, la figura central d'un moviment de retrocés en la línia ascendent que passa per Pla, Espriu i Rodoreda. Els delictes de què l'acusen els autors —«normativisme, descontrol sintàctic, afectació lèxica, pèrdua del sentit del registre, anglicismes, gal·licismes, castellanismes»— són compartits per la pràctica totalitat dels prosistes dels setanta. Per què es trenca la línia ascendent, per què s'imposa el «model Pedrolo»? Pericay i Toutain hi troben, novament, explicacions de caire ideològic: «l'obligada adhesió patriòtica» a un model que col·lectivament s'identifica com a únic políticament correcte en les «circumstàncies sociopolítiques» imperants en l'època.

Potser el principal punt feble del *Malentès* rau en l'excessiva fidelitat, no sempre plenament justificada, al mètode d'anàlisi que assenyalen més amunt. En el seu dualisme, la línia d'argumentació perd força, ja que la gran majoria dels autors analitzats no es deixen encabir d'una manera clara en cap dels dos grans calaixos. No sembla que sempre sigui profitós valorar els exemples de prosa en relació amb la seva posició respecte a dos pols oposats.

El malentès del *Malentès*

La majoria de les reaccions al·lèrgiques que ha produït el *Malentès* tenen una cosa en comú: s'acusa els autors de menysprear les virtuts literàries d'Ors i Carner i fins i tot de polemitzar de manera oportunista en favor d'altres autors. Deixant de banda els gustos personals i el dret —o obligació, tal com estan les coses— de cadascú a dir la seva sobre Josep Pla, el cert és que una lectura atenta del *Malentès*

ho deixa ben clar: Pericay i Toutain no carreguen contra els profetes del noucentisme, a qui reconeixen el dret a la seva «aventura personal», sinó en tot cas contra els seus epígons, i certament d'una manera prou matisada. No hi ha en aquest llibre una condemna del noucentisme, sinó una denúncia de les seves conseqüències negatives.

Dickens o Carner?

El darrer capítol del *Malentès*, anomenat «La via morta», és potser el més interessant. En ell, els autors intenten explicar el paper que les traduccions han tingut en la formació del model predominant de llengua literària catalana. Un senyal de l'encert del seu enfocament és el fet que prenguin com a punt de referència les reflexions d'André Lefevere. «La traducció literària», apunten, «torna a ser al segle xx la font principal de producció de prosa, amb una influència sobre la fixació de models molt superior a la que hagi pogut tenir qualsevol gènere literari de

creació autòctona». Sembla, doncs, imprescindible fer una ullada crítica als exemples més influents. El cas de Carner és, evidentment, central. En les seves traduccions, Carner pretén per damunt de tot «aconseguir l'artifici lingüístic». La conclusió dels autors és que per a Carner la traducció literària era una eina de manipulació lingüística; decidit a arribar a les últimes conseqüències en aquest sentit, el poeta barceloní va subministrar a la nostra cultura un bon nombre de traduccions que no resistirien el més benevolent control de qualitat, i va proporcionar als prosistes i als traductors dels anys setanta un material lingüístic allunyat de la realitat de la parla, i també una poètica que, mal digerida, és la causant que una proporció molt important de les traduccions al català dels darrers trenta anys siguin en bona part il·legibles.

Joan Parra

Facultat de Traducció i d'Interpretació
Universitat Autònoma de Barcelona